

Strazbur, 24. novembar 2011.

CCPE(2011)Final

KONSULTATIVNO VIJEĆE EVROPSKIH TUŽILACA (CCPE)

Mišljenje br. 6 (2011) Konsultativnog vijeća evropskih tužilaca o odnosima između tužilaca i zatvorske uprave

Usvojeno od strane CCPE na 6. Plenarnoj sjednici
(Strazbur 24-25. novembar 2011.)

Uvod

1. Konsultativno vijeće evropskih tužilaca (CCPE) je osnovano 2005. godine od strane Komiteta ministara u cilju davanja mišljenja o pitanjima koja se odnose na tužilačku organizaciju i unaprjeđenja djelotvornog sprovođenja Preporuke Rec(2000)19 Komiteta ministara državama članicama o ulozi državnog tužilaštva u sistemu krivičnog pravosuđa.
2. Komitet ministara je 2011. godine pozvao CCPE⁹¹ da ispita pitanje odnosa između državnih tužilaca i zatvorske uprave u kontekstu Preporuke (2006)2 Komiteta ministara državama članicama o evropskim zatvorskim pravilima.
3. CCPE je izradio ovo Mišljenje na osnovu odgovora na upitnik dobijenih od 25 država članica.⁹² Mišljenje jasno ukazuje da se odnosi između državnih tužilaca i zatvorske uprave razlikuju po svojim ciljevima, sadržaju i strukturi, i kreću se od toga da između njih nema interakcije, do toga da je njihov odnos veoma detaljan i strukturiran, nekada kontrolisan od strane državnog tužilaštva. Pravna istorija, nacionalna kultura i razvoj različitih pravosudnih institucija su doveli do ovih razlika.

91 1099. sjednica zamjenika ministara (23. novembar 2010.godine)

92 Pogledajte Prilog ovog Mišljenja, kao i odgovore država članica na upitnik o istoj temi na internet stranici CCPE-a: www.coe.int/ccpe

Predmet Mišljenja

4. Sve odredbe ovog Mišljenja se odnose na one države u kojima državni tužioci imaju specifičnu ulogu kada se radi o zatvorskim pitanjima. U državama u kojima tužioci nemaju takva ovlašćenja, treba da postoji drugi organ koji će uvijek moći da štiti prava lica lišenih slobode.
5. Mišljenje obuhvata odnose između tužilaca i ustanova zaduženih za „lica koja se nalaze u pritvoru na osnovu odluke pravosudnog organa ili su lišena slobode nakon izricanja presude“, kao što je definisano u Preporuci(2006)2.

Cilj Mišljenja

6. Zatvaranje, odnosno pritvaranje lica uvijek sa sobom nosi rizik od kršenja njihovih osnovnih ljudskih prava.
7. Namjera CCPE je da se definišu smjernice za državne tužioce koje se odnose na vršenje njihovih dužnosti u odnosu na lica lišena slobode, a posebno:
 - da se utvrde oblasti aktivnosti koje uključuju kontrolu pritvorskih odnosno zatvorskih uslova, uz obezbjeđivanje poštovanja zakona i podsticanje resocijalizacije zatvorenika, kao i njihove reintegracije u društvo pod najboljim mogućim uslovima.
 - da se ojača svijest svih relevantnih organa, uključujući i članove tužilačkih organa u vezi sa uslovima u kojima se nalaze pritvorena lica i lica na izdržavanju kazne zatvora, kako bi isti mogli djelotvorno izvršavati svoje zakonom propisane nadležnosti iz ove oblasti.
 - Da se istaknu osnovna načela i neke konkretne mjere definisane u Preporuci(2006)2 u cilju podizanja svijesti i omogućavanja usklađivanja postupanja svih relevantnih organa sa ovim načelima.

Opšta načela

8. Potrebno je da se u svakoj državi, koja je zasnovana na vladavini prava, uspostavi dobro koordinisan sistem uzajamne kontrole, izvršenja i kontrolnih mehanizama u vezi sa lišavanjem slobode koje sprovodi država. Ovo podrazumijeva da, kako u pogledu pritvora, tako i u pogledu izvršenja presuda postoje odgovarajući mehanizmi praćenja i kontrole.
9. U tom smislu, sve države moraju uspostaviti nepristrasan, objektivian i profesionalan organ koji će nadzirati i periodično i na sistematičan način kontrolirati

sati lišavanje slobode. U nekim državama, ovo se može ostvariti na način što će se državnim tužiocima dati ovlaštenja koja su im potrebna za djelotvorno izvršavanje ovih zadataka. U drugim državama, ove poslove mogu vršiti drugi pravosudni organi ili nezavisna tijela izvan zatvorske uprave.

10. Stoga, posebnu pažnju treba obratiti na ciljeve i zadatke zatvorskih ustanova, kao i na funkcije i ovlaštenja tužilačkih organa, kada oni imaju ovlaštenja u odnosu na zakonitost izvršavanja kazni, kao i na poštovanje prava i osnovnih sloboda lica koja služe kazne i koja se nalaze u pritvoru.
11. Državni tužioci su, kada izvršavaju ili određuju izvršenje kazne ili odluke bilo kog nadležnog organa o pritvoru, neposredno umiješani u lišavanje slobode pojedinaca. U okviru ovih aktivnosti, državni tužioci se moraju uvijek pridržavati načela zakonitosti, nepristasnosti i nezavisnosti. U vršenju svojih dužnosti oni moraju izbjegavati diskriminaciju po bilo kom osnovu, kao što su: pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, seksualna orijentacija, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinsko stanje, rođenje ili drugi status (načelo nediskriminacije).

Referentna akta

12. Kada su u pitanju uslovi pritvora i izdržavanja kazne zatvora, CCPE ističe značaj Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija), kao i prakse Evropskog suda za ljudska prava (Sud). Naime, CCPE podvlači značaj poštovanja člana 3 Evropske konvencije koji predviđa zabranu mučenja⁹³, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja⁹⁴, člana 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života)⁹⁵ i člana 13 (pravo na djelotvorni pravni lijek).⁹⁶
13. CCPE je posebno uzeo u obzir Preporuke Rec(2000)19 o ulozi državnih tužilaca u krivičnom pravosudnom sistemu i Rec(2006)2 o evropskim zatvorskim pravilima, koje navode pravila koja treba da se primijenjuju kada država odredi pritvor ili izrekne kaznu zatvora nekom licu (osnovna načela, uslovi zatvaranja, zdravlje, kućni red, uprava i osoblje zatvora, inspekcija i nadzor,

93 Vidjeti posebno Selmouni protiv Francuske (broj 25803/94), Aksoy protiv Turske (18. decembar 1996.) i Aydin protiv Turske (25. septembar 1997.).

94 Vidjeti posebno Jalloh protiv Njemačke (broj 54810/00), Olszewski protiv Poljske (13. novembar 2003.), Labita protiv Italije (br. 26772/95), Kantyrev protiv Rusije (21. jun 2017.), Orchowski protiv Poljske (broj 17885/04) i Nazarenko protiv Ukrajine (29. april 2003.).

95 Vidjeti posebno Vlasov protiv Rusije (12. jun 2008. godine), Ostrovar protiv Moldavije (13. septembar 2005.), Enea protiv Italije (17. septembar 2009.).

96 Vidjeti posebno Kaya protiv Turske (19. februar 1998) i Melnik protiv Ukrajine (28. mart 2006. godine).

prিতvorenici i zatvorenici), kao i druga akta Savjeta Evrope⁹⁷.

14. CCPE je takođe uzeo u obzir relevantne dokumente Ujedinjenih nacija⁹⁸, kao i druga međunarodna pravna akta⁹⁹.

Uloga državnih tužilaca

A. Pritvaranje

15. Zadržavanje nekog lica u pritvoru tokom krivičnog postupka mora uvijek biti u skladu sa pritvorskim razlozima propisanim zakonom i u skladu sa zahtjevima Evropske konvencije i relevantne prakse Suda.

16. U državama u kojima tužiocima imaju ovlaštenja u vezi sa zatvorskim pitanjima, oni bi trebali da:

- nadgledaju da li istražni organi poštuju prava pritvorenih lica predviđena Evropskom konvencijom i domaćim pravom (na primjer, pravo da se bude upoznat sa razlozima pritvaranja, pravo da se srodnici obavijeste o njegovom/njenom pritvaranju, pravo na odbranu, uključujući pravo na branioca, itd.), kao i da preduzimaju korake da se zaustavi kršenje tih prava i da se lica koja krše ta prava podvrgnu odgovornosti;
- preduzimaju odgovarajuće mjere za hitno puštanje pritvorenika na slobodu, ukoliko nisu ispunjeni uslovi za određivanje pritvora (na primjer, kada se neko drži u pritvoru bez odluke ili kada su lakše mjere dovoljne da se obezbijedi svrha pritvaranja);
- kontrolišu zakonitost izvršenja pritvora određenog od strane suda.

97 Vidjeti takođe Evropsku konvenciju o sprječavanju mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Preporuke br. R(89)12 o obrazovanju u zatvoru, br. R(93)6 u vezi sa zatvorskim i kriminološkim aspektima kontrole prenosivih bolesti uključujući AIDS i srodne zdravstvene probleme u zatvoru, br. R(97)12 o osoblju koje se bavi sprovođenjem sankcija i mjera, br. R(98)7 o etičkim i organizacionim aspektima zdravstvene zaštite u zatvoru, br. R(99)22 o prenatrpanosti zatvora i povećanju zatvorske populacije, Rec(2003)22 o uslovnom otpustu i Rec(2003)23 o postupanju zatvorske uprave prema osuđenim licima koja izdržavaju doživotnu kaznu i druge dugoročne kazne.

98 Vidjeti naročito Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.), Standardna minimalna pravila za postupanje sa zatvorenima (1995.), Smjernice o ulozi tužilaca (1990.), Pravila Ujedinjenih nacija za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (1990.).

99 Vidjeti naročito Standarde profesionalne odgovornosti i izjave o osnovnim pravima i dužnostima tužilaca, usvojene od strane Međunarodnog udruženja tužilaca 2005. godine

B. Izvršenje kazni

17. Izvršenje zatvorske kazne dovodi do ograničavanja osnovnog ljudskog prava: prava na slobodu.
18. Ova posljedica opravdava preduzimanje mjera, uključujući i od strane državnih tužilaca kada isti imaju takvu ulogu, kako bi:
 - kazna izrečena pravosnažnom presudom nezavisnog i nepristrasnog suda bila izvršena prije nastupanja zastarjelosti;
 - priroda i/ili dužina kazne bile precizno utvrđene u skladu sa donijetom odlukom;
 - osuđeno lice bilo upoznato sa osnovom i uslovima izrečene kazne.
19. Prije izvršavanja kazne, bitno je da organ koji je nezavistan od zatvorske uprave osigura zakonitost izvršenja.
20. Organi nadležni za izvršenje moraju:
 - naročito utvrditi da su ispunjeni zakonski uslovi koji su potrebni za izvršenje kazne i da se kazna izvršava na način koji osigurava poštovanje ljudskog dostojanstvo datog lica. Osim ako se pojave vanredne okolnosti (rizik od bjekstva ili bezbjedonosni razlozi) oni moraju obezbijediti davanje blagovremenih odgovora na sva pitanja zatvorenika, njegovih/njenih branilaca ili zatvorske uprave koja se tiču izvršenja kazne i moraju obezbijediti svaki dokument kojim se obrazlaže njegov/njen položaj;
 - procesuirati i predati nadležnom organu, bez ikakvog odlaganja, svaki akt koji može uticati na izvršenje kazne (molba za pomilovanje, zahtjev za puštanje na slobodu).
21. Zavisno od nacionalnog pravnog sistema, državni tužioci mogu imati značajnu ulogu u postupku uslovnog otpuštanja učinilaca, kao i u procesu njihove reintegracije u društvo.

C. Režim zatvaranja

22. Iako Evropska zatvorska pravila ne preciziraju ulogu i položaj državnih tužilaca, niti bilo kojeg drugog kontrolnog organa u kontekstu zatvaranja, državni tužioci, ukoliko imaju takvu ulogu, moraju strogo nadzirati izvršavanje nacionalnih zakona kojim se sprovode ova Pravila. Veoma je bitno da oni u skladu sa svojim nadležnostima obezbijede potpunu i djelotvornu zaštitu

prava pritvorenih lica, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora, kako bi se omogućila dosljedna primjena ljudskih prava i sloboda u zatvorima.

23. Tokom pritvora, odnosno izdržavanja kazne zatvora moraju se poštovati dostojanstvo lica lišenih slobode i ograničiti negativni efekti izdržavanja kazne zatvora, uz istovremenu zaštitu društva.
24. Ukoliko državni tužioci imaju odgovornosti da nadziru poštovanje zakonskih propisa u zatvorskim objektima, oni bi trebalo da budu ovlašćeni da:
- redovno kontrolišu zatvorske ustanove u bilo koje vrijeme,
 - imaju pristup i zadržavaju dokumenta, spise, pisane naloge i druge odluke uprave zatvora,
 - slobodno se sastaju sa licima lišenim slobode bez prisustva drugih osoba,
 - zahtijevaju odgovarajuća objašnjenja od zaposlenih u određenoj zatvorskoj ustanovi,
 - provjeravaju zakonitost procedura i odluka koje donose obrazovna tijela u vezi sa institucionalnom zaštitom ili zaštitnim obrazovanjem, ili naredbe i odluke zatvorskih službi u odnosu na pritvor ili kaznu,
 - obezbijede poštovanje važećih zakonskih pravila u odnosu na pritvor, odnosno izdržavanje kazne zatvora;
 - preduzmu potrebne mjere za hitno puštanje iz pritvora, ukoliko se osoba nalazi u pritvoru bez odluke.
25. U slučaju bilo kakvog kršenja pravnih propisa u toku pritvora, odnosno izdržavanja kazne zatvora, državni tužioci, ukoliko su za to nadležni, treba da zahtijevaju strogo poštovanje važećih zakonskih odredbi, bez obzira na činjenicu što to može dovesti do dodatnih troškova. Kada je to primjereno, državni tužioci mogu inicirati disciplinski ili krivični postupak protiv odgovornih lica iz redova zatvorskog osoblja.

D. Reagovanje na protivpravna djela počinjena u zatvoru (krivična i disciplinska pitanja)

26. CCPE podsjeća da su državni tužioci „državni organi koji, u ime društva i u javnom interesu, osiguravaju primjenu zakona u slučajevima kada je za kršenje zakona propisana krivična sankcija, uzimajući u obzir kako prava pojedinca, tako i potrebnu djelotvornost sistema krivičnog pravosuđa¹⁰⁰“. Države treba da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi se obezbijedilo da državni tužioci mogu da izvršavaju svoje dužnosti na svim mjestima u kojima se nalaze lica

100 Vidjeti stav 1 Preporuke Rec(2000)19 Komiteta ministara državama članicama o ulozi državnog

kojima je sloboda ograničena.

27. Lica koja su lišena slobode žive u specifičnim odnosima podređenosti i ranjivosti. Zbog te situacije, veoma je važno da mjesta u kojima se nalaze lica kojima je ograničena sloboda budu zaštićena od kršenja krivičnog zakona i osnovnih pravila o ljudskim pravima i slobodama.
28. Kao instrument za prevenciju vršenja kriminala u zatvorima, sva krivična djela učinjena na ovim mjestima treba da budu predmet posebne pažnje.
29. U javnom je interesu da državni tužioci, kada imaju takva ovlašćenja, pokrenu odgovarajuću istragu ukoliko dođe do izvršenja protivpravnog djela, posebno u slučajevima korupcije ili neopravdanog pritiska na pritvorene osobe ili u slučajevima kršenja ljudskih prava od strane zatvorskog osoblja.
30. U svim slučajevima kršenja zakona u zatvorima, države članice treba da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi obezbijedile da istražni organi dobiju sve informacije koje su im potrebne u cilju vođenja ili nadgledanja istrage ili radi donošenja odluke o pokretanju ili nastavku krivičnog gonjenja pred sudom.

E. Zatvorska uprava

31. U državama u kojima državni tužioci imaju ulogu u zatvorskim pitanjima, isti bi trebali da:
 - imaju u vidu akta Savjeta Evrope uključujući preporuke Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), posebno u odnosu na uslove u pritvoru, odnosno prilikom izdržavanja kazne zatvora¹⁰¹. Uvijek kada državni tužilac uoči nepoštovanje ovih preporuka, može to pitanje iznijeti pred nadležne organe. Ukoliko je potrebno, Vrhovni državni tužilac može, na primjer, u toku predstavljanja godišnjeg izvještaja o radu u Skupštini, ili nekom drugom prilikom, predložiti odgovarajuće mjere kako bi se obezbijedila usklađenost sa ovim preporukama;
 - obezbijede vladavinu prava sa dva različita stanovišta. S jedne strane, osigurati poštovanje prava pritvorenih lica, odnosno lica na izdržavanju

tužilaštva u krivičnom pravosudnom sistemu.

101 U skladu sa Preporukom Rec(2006)2 (stav 4), „Zatvorski uslovi kojima se krše ljudska prava se ne mogu pravdati nedostatkom resursa“. U skladu sa politikom i praksama koje proističu iz Preporuke, djelo kojim se ozbiljno krši zakon je neprihvatljivo. Ako se uoče takva kršenja zakona, u skladu sa stavovima 92 i 93 ove Preporuke, treba preduzeti radnje kako bi se ista zaustavila (kroz tužilačke kontrole).

kazne zatvora, tako da se tokom svog posebnog položaja ne suočavaju sa više štetnih posljedica nego što je to propisano zakonom; s druge strane, treba da obezbijede zaštitu društva obezbjeđujući da se kazna izvršava u potpunosti u skladu sa zakonom;

- obezbijede djelotvornu zaštitu obzirom da imaju pristup mjestima u kojima se nalaze pritvorena lica i da ih mogu redovno posjećivati, kao i da hitno postupe, pri čemu na raspolaganju moraju imati odgovarajuća sredstva i posebno iskustvo.

III. Zaključci

32. Bez obzira na to kakav sistem postoji u državama članicama Savjeta Evrope, poštovanje ljudskih prava u pritvorskim jedinicama, odnosno izdržavanje kazne zatvora, treba da bude suštinska briga državnih tužilaca, koji treba da obezbijede poštovanje zakona i osnovnih načela sadržanih u Evropskoj konvenciji.
33. CCPE je zapazio da u nekoliko država državni tužioci imaju značajnu ulogu u izvršavanju kazni, kao i u kontroli zakonitosti pritvaranja, odnosno izdržavanja kazne zatvora i uslova života pritvorenika, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora. Međutim, u drugim državama tužioci nemaju nikakva ovlašćenja u odnosu na zatvorska pitanja, već je ova uloga povjerena drugim organima koji bi trebali da su uvijek u mogućnosti da štite ljudska prava.
34. CCPE smatra da je potrebno da zatvorske ustanove imaju na raspolaganju dovoljno resursa, materijalnih i ljudskih, u cilju obezbjeđenja adekvatnih pritvorskih uslova, odnosno uslova izdržavanja kazne zatvora, kao i povoljnih uslova za resocijalizaciju učinilaca.
35. Sljedeći zaključci su donijeti u odnosu na države u kojima tužioci imaju ulogu u vezi sa zatvorskim pitanjima:
 - a. državni tužioci koji imaju nadležnost u ovoj oblasti moraju imati na raspolaganju potrebne finansijske i ljudske resurse kako bi mogli adekvatno ispunjavati svoje odgovornosti;
 - b. u zavisnosti od obima rada, preporučuje se tužilačkim organima da u okviru svojih organizacionih struktura uspostave specijalizovane jedinice koje bi se posebno bavile pitanjima vezanim za zatvorsku upravu;
 - c. kada je to primjereno, treba izdati smjernice koje sadrže sažeti prikaz najboljih praksi i preporuka koje imaju za cilj da usklade, u okviru svakog sistema, opšte i pojedinačne pristupe aktivnostima tužilaca vezanim za

- pitanja zatvorske uprave;
- d. države članice ili tužilački organi treba da uvedu posebne obuke za tužioce koji su angažovani na aktivnostima u vezi sa zatvorskom upravom;
 - e. u izvršavanju svojih dužnosti, državni tužioci treba da uspostave i razviju, kada je to primjereno, saradnju ili kontakte sa ombudsmanom ili institucijama sličnim ombudsmanu, organima zaduženim za rehabilitaciju i reintegraciju, kao i sa predstavnicima civilnog društva, uključujući nevladine organizacije.
36. CCPE smatra da svi nadležni organi, uključujući državne tužioce, treba da preduzmu sve potrebne mjere kako bi se poboljšao položaj pritvorenih lica, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora, kao i mogućnosti za njihovu reintegraciju u društvo.
37. Države članice treba da propišu da odgovarajući organi koji su nadležni za izvršenje kazni moraju osigurati ispunjenje svih zakonskih uslova u odnosu na izvršenje kazni, uz istovremeno potpuno poštovanje ljudskog dostojanstva i obezbjeđivanje nadzora nad pravima i uslovima u kojima se nalaze pritvorena lica, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora.
38. Države članice moraju obezbijediti vođenje odgovarajućih istraga u vezi sa navodima o izvršenju protivpravnih djela kojima se krše zakonske odredbe tokom trajanja pritvora, odnosno izdržavanja kazne zatvora.

PRILOG

Opis različitih pravnih sistema i različitih nadležnosti državnih tužilaca u vezi sa zatvorskim pitanjima (analiza odgovora na upitnik)

1. U skoro polovini od 25 država članica koje su odgovorile na upitnik, nadzor nad zatvorskim ustanovama je jedna od funkcija tužilačkih organa. Istovremeno, u mnogim državama ovlašćenja tužilaca su ograničena jedino na zaštitu prava lica lišenih slobode.
2. Sfera nadležnosti državnih tužilaca u ovoj oblasti se znatno razlikuje od države do države; počev od sveobuhvatnog nadzora nad zatvorskim ustanovama, do toga da nemaju nikakva kontrolna ovlašćenja u vezi lišavanja slobode ili pritvora, odnosno izdržavanja kazne zatvora. Imajući ovo u vidu, države članice se mogu podijeliti u tri grupe: 1) one u kojima tužilački organi vrše nadzor

nad zatvorskim ustanovama; 2) one u kojim državni tužioci imaju ograničena ovlaštenja da kontrolišu mjesta u kojima se nalaze lica lišena slobode ili lica koja su u pritvoru, odnosno na izdržavanju kazne zatvora; 3) one u kojima tužilački organi nemaju nikakva prava u pomenutoj oblasti.

3. U državama u kojima državni tužioci imaju puna ovlaštenja u pogledu nadzora nad izvršavanjem zakona od strane uprava zatvorskih ustanova i mjesta za pritvor, zadržavanje ili lišenje slobode, i drugih tijela za izvršenje kazni i prinudnih mjera, oni takođe nadgledaju poštovanje prava i obaveza svih pritvorenih, zadržanih i osuđenih lica, kao i lica koja su podvrgnuta prinudnim mjerama.
4. U cilju otkrivanja i zaustavljanja kršenja ljudskih prava lica koja se nalaze na izdržavanju kazne u vidu lišenja slobode ili su u pritvoru, državni tužioci u nekim zemljama imaju prilično široka ovlaštenja: da nezavisno kontrolišu zatvorske ustanove; da zahtijevaju od uprave zatvora da stvore uslove koji će obezbijediti poštovanje ljudskih prava lica koja se nalaze u pritvoru, osuđenih lica ili lica podvrgnutih prinudnim mjerama; da provjeravaju usaglašenost naredbi, propisa i odluka zatvorske uprave sa domaćim pravom.
5. Shodno zakonodavstvu nekih država članica, državni tužioci imaju obavezu da vrše redovnu kontrolu zatvorskih ustanova. Učestalost tih kontrola se razlikuje od države do države, i kreće se od dnevnih posjeta do posjeta koje se vrše jednom u tri mjeseca. U nekim zemljama nije predviđen broj kontrola, već se samo preporučuje državnim tužiocima da ih vrše. Nakon izvršenih kontrola sačinjava se izvještaj, kratki zvanični izvještaj (izjava) ili se podnosi zahtjev (podnesak) u vezi sa utvrđenim kršenjima direktoru kontrolisane institucije i, ukoliko je to potrebno, relevantnom nadležnom organu.
6. U mnogim zemljama, glavni način da se obezbijedi zakonitost jeste dodjeljivanje prava državnom tužiocu da može da posjeti u bilo koje vrijeme mjesta u kojima se nalaze lica lišena slobode ili pritvorena lica, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora. Tokom tih posjeta, državni tužioci imaju mogućnost da se upoznaju sa dokumentacijom, da provjere uslove u pritvorskim jedinicama, odnosno na izdržavanju kazne zatvora, kao i da vode slobodne i povjerljive razgovore sa osuđenim licima.
7. U većini država učestalost provjera zatvorskih uslova je definisana zakonom i u različitim državama se kreće od nedeljnih kontrola do planiranih posjeta četiri puta godišnje. U drugim državama, državni tužioci imaju obavezu da se redovno sastaju sa osuđenim licima. U isto vrijeme, žalba osuđenog lica ili pritvorenika o uslovima u zatvoru u većini država se smatra razlogom za pokretanje ad

hoc provjere zatvorske ustanove o kojoj je riječ. U trećoj grupi država, razlog posjete jeste zahtjev ili izjava osuđenih lica. Predstavke koje osuđenici podnose državnim tužiocima se mogu odnositi na tvrdnje o kršenju ljudskih prava, ali zahtjevi mogu biti i drugačije prirode, na primjer, premještaj osuđenih lica u drugu ustanovu kako bi se osigurala njihova bezbjednost.

8. U državama u kojima tužioci imaju ograničena ovlašćenja u pogledu kontrole zatvorskih ustanova, nije isključena mogućnost saradnje osuđenog lica i državnog tužioca. U tim državama, inicijator takvih predstavi je često osuđeno lice ili lice koje se nalazi u pritvoru; oni iznose tvrdnje o okrutnom postupanju ili bilo kojem drugom kršenju ljudskih prava državnom tužiocu. Po pravilu, iako ovi sastanci nisu regulisani zakonom, ovo ne isključuje pravo državnog tužioca da komunicira sa osuđenim licem u povjerenju, ukoliko je to potrebno.
9. Nakon utvrđivanja činjeničnog stanja u pogledu kršenja ljudskih prava, uglavnom u svim državama u kojima tužilački organi vrše nadzor nad mjestima lišenja slobode ili zadržavanja, državni tužioci mogu zahtijevati objašnjenja od službenika, obustaviti izvršenje nezakonitih naredbi ili odluka uprave, poništiti sankcije koje su primijenjene prema pritvorenim licima uz kršenje zakona. U mnogim državama u kojima tužilački organi imaju široka ovlašćenja, državni tužioci imaju pravo da odmah oslobode sva lica koja se bez zakonskih razloga drže u ustanovama u kojima se izvršavaju kazne ili koja su uhapšena ili pritvorena u suprotnosti sa zakonom.
10. Kršenje ljudskih prava tokom izdržavanja kazne ili tokom pritvora opravdava intervenciju državnog tužioca da takvo kršenje zaustavi. Priroda i djelotvornost reagovanja državnih tužilaca na odluke zatvorske uprave se razlikuju od države do države. U mnogim državama, kršenje ljudskih prava na mjestima u kojima nalaze osobe lišene slobode ili pritvorena lica, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora daje ovlašćenje državnom tužiocu da pokrene nezavisnu istragu i da na osnovu rezultata te istrage donese odluku o vođenju disciplinskog, upravnog ili krivičnog postupka protiv odgovornog službenika. Treba napomenuti da je mogućnost reagovanja na slučajevne kršenja ljudskih prava u zatvorskim ustanovama dodijeljena državnim tužiocima i u onim državama u kojima oni nemaju pravo sveobuhvatnog nadzora nad mjestima u kojima se nalaze lica lišena slobode ili pritvorena lica, odnosno lica na izdržavanju kazne zatvora.
11. U većini država, tužioci nijesu ovlašćeni da samostalno pokrenu disciplinski postupak protiv odgovornog službenika. Kada se tokom istrage otkriju elementi disciplinskog prekršaja, državni tužioci se mogu obratiti nadležnim dr-

žavnim organima koji su ovlašćeni da izriču sankcije službenicima koji rade na mjestima u kojima se nalaze lica lišena slobode ili pritvorena lica. Samo u nekim državama državni tužioci imaju pravo da pokreću postupak protiv lica koja treba da snose disciplinsku odgovornost.

12. Državni tužioci imaju znatno šira ovlašćenja kada se u zatvorskim ustanovama otkriju radnje koje podliježu krivičnoj odgovornosti. U takvim situacijama, državni tužioci imaju pravo da pokrenu krivični postupak i da vode nezavisnu istragu. U slučajevima iznenadne smrti, krivičnih djela izvršenih protiv osuđenih lica ili krivičnih djela izvršenih od strane osuđenih lica protiv drugih osuđenih lica ili protiv osoblja zatvora, državni tužioci moraju reagovati. U većini država zakonom je propisano ovlašćenje državnih tužilaca da vode nezavisnu istragu ili da prenesu krivični predmet u nadležnost istražnim tijelima, uz zadržavanje prava da kontrolišu sprovođenje istrage.
13. Kada se utvrdi da postoji kršenje ljudskih prava osuđenih lica ili pritvorenih lica od strane uprave ustanove, u nekim zemljama to predstavlja osnov da državni tužilac podnese tužbu za naknadu štete u parničnom postupku.
14. U državama u kojima tužilački organi imaju pravo da nadziru rad zatvorskih ustanova, državni tužioci imaju značajnu ulogu u kontroli usklađenosti uslova u zatvorima sa međunarodnim standardima i preporukama Savjeta Evrope.
15. U nekim državama, državni tužioci imaju dodatna ovlašćenja, na primjer, da donesu odluku o računanju zatvorske kazne; da učestvuju u postupku odlučivanja o premještanju osuđenog lica u drugu ustanovu; da uvode ograničenja uslova života osuđenih lica radi njihove bezbjednosti; da odlučuju da li osuđena lica mogu da napuste zatvorsku ustanovu u hitnim slučajevima; da pozovu određene ljekare ako je potrebno pregledati lice koje je lišeno slobode ili pritvoreno, odnosno lice koje se nalazi na izdržavanju kazne zatvora. U velikom broju država u kojima državni tužioci imaju ograničena ovlašćenja u dijelu kontrole zatvorskih ustanova, državni tužioci imaju pravo da ispituju sva pitanja kako bi utvrdili uslove postupanja prema zadržanim licima, uključujući nivo izolacije, ograničenje kontakata i sredstava komunikacije.
16. U nekoliko država, ovlašćenja državnih tužilaca da kontrolišu zatvorske ustanove se odnose samo na mjesta u kojima se nalaze pritvorenici i zadržana lica. U takvim slučajevima državni tužioci imaju ovlašćenja da kontrolišu dokumentaciju koja potvrđuje zakonitost pritvora, da posjećuju pomenute ustanove u bilo koje vrijeme, da slobodno razgovaraju sa pritvorenim licima. Takođe, u nekim državama, državni tužioci imaju pravo da donose odluke o

hapšenju i pritvaranju, kao i da učestvuju u odlučivanju o opravdanosti primjene specijalnih mjera prema licima koja su pod rizikom tokom pritvora zbog njihove umiješanosti u kriminalne grupe.

17. U većini država, dok kontrolišu zakonitost zatvaranja neke osobe, državni tužioci su nezavisni od ostalih državnih organa. Ipak, u skoro svim državama, tužilačka organizacija je jedinstven organ i svi tužioci su prilikom obavljanja svojih dužnosti podređeni vrhovnom državnom tužiocu.
18. Neka tužilaštva učestvuju i u postupku odlučivanju o pomilovanju. Veoma često tokom ovog postupka državni tužioci daju svoje mišljenje o cjelishodnosti pomilovanja osuđenih lica. U nekim državama ovlašćenja tužilaca takođe uključuju i nadzor nad zakonitošću izvršenja odluka o amnestiji i pomilovanju.
19. Veliki značaj se pridaje aktivnostima tužilačkih organa u dijelu donošenja odluka o uslovnom otpustu osuđenih lica iz zatvora. U takvim slučajevima se, po pravilu, ovlašćenja tužilaštava ne svode samo na zahtjev (molbu) za uslovni otpust i pripremu izjave za sud o mogućnostima uslovnog otpusta. U nekim državama državni tužioci mogu učestvovati u sjednicama posebnih komisija i sudskim raspravama o uslovnom otpustu, kao i kontrolisati zakonitost uslovnog otpusta.
20. U mnogim državama, tužilaštva imaju pravo žalbe protiv odluka koje su donijete u vezi sa izvršenjem kazne (osude). Tokom ispitivanja takvih predmeta državni tužioci imaju pravo da učestvuju u sudskim postupcima, uz mogućnost podnošenja dokumentacije, zahtjeva itd.
21. U nekim državama, tužilački organi su u kontaktu sa državnim tijelima koja nadgledaju i kontrolišu poštovanje ljudskih prava na mjestima u kojima se nalaze lica lišena slobode. U mnogim zemljama, zakonom je regulisano pitanje saradnje predstavnika tužilačkih organa sa ombudsmanom (za zaštitu ljudskih prava). U većini zemalja ova saradnja ima dvije dimenzije: prvo, informacije koje u sadržane u izvještajima ombudsmana mogu poslužiti kao osnov za vršenje tužilačkih kontrola, i drugo, rezultati tužilačkog rada u okviru njihovih napora da otklone kršenja ljudskih prava na mjestima u kojima se nalaze lica lišena slobode se podnose ombudsmanu.